

Damian Pierzak

De Ulixis mentione, quam Cynaethus poeta fecisse videtur : H. Ap. 167SQ.AHS

Collectanea Philologica 15, 11-13

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Damian Pierzak

Katedra Filologii Klasycznej
Uniwersytet Śląski

DE ULIXIS MENTIONE, QUAM CYNÆTHUS POETA FECISSE VIDETUR (H.AP. 167SQ.AHS)

ULIXES A POETA CYNÆTHO LAUDATUS? (H. AP. 167SQ. AHS)¹

In Homer the mythological events from outside the Trojan plot are usually referred to in the discourse of the characters and not by the narrator himself; this, however, is not the case in the Homeric Hymns. In the following short note, I shall attempt to suggest that the author of the Delian Hymn to Apollo could have alluded to Odysseus through a different narrative device. Both the language and structure (including the so-called ring composition) are examined in order to strengthen the present hypothesis.

De hymni Homeric*i in Apollinem* in duas partes divisione usque ad nostrum tempus contenditur. Nonnulli auctorem eius poetam Cynæthum, qui ca. septimum/sextum saec. a. Ch. natum floruisse, esse volunt. Haud incertum quidem hymnum ipsum inter totius corporis veterrimos stetisse atque Homerum apud eum multum valuisse². Quibus rebus exhibitis viri quidam doctissimi variam inauditamque carminis formam inspexere³. Non olim tamen in „compositionem”⁴ quae „iuncta” vocatur huic generi idoneam animus legentium est conversus⁵. Hoc opusculo

¹ De Ulixis mentione, quam Cynæthus fecisse videtur (H. Ap. 167 sq. AHS).

² Sermone illius poetae, ut creditur, pars pythica amplius affecta est, vid. M. Chappell, „The Homeric Hymn to Apollo: The Question of Unity”, in: A. Faulkner (ed.), *The Homeric Hymns. Interpretative Essays*, Oxford and New York 2011, p. 59 – 82 [68]: „P. is often more Homeric and leisurely in style [...]”.

³ E.g. R. Janko, „The Structure of the Homeric Hymns: A Study in Genre,” *Hermes* 109 (1) 1981, 9 – 24 [p. 17 sq.]. Ad v. 158 – 176 cf. C. Calame, „Variations énonciatives, relations avec les dieux et fonctions poétique dans les Hymnes homérique,” *MH* 52 (1) 1995, 1 – 19 [p. 16].

⁴ „Iunctam compositionem” appello, quod sermone Britannico *ring composition* dicunt.

⁵ Id primum in: *h. Ap.* investigando, ut censeo, hoc opere cognitum est: J. D. Niles, „On the Design of the *Hymn to Delian Apollo*,” *CJ* 75 (1) 1979, 36 – 39. Cf. etiam de *h. Ven.*: A. Faulkner (ed.), *The Homeric Hymn to Aphrodite*, Oxford and New York 2008, ad 64 – 91 (p. 149, 151).

„iugum” sequens, quod Ulixem amplectatur, addere plurimum mea refert⁶. Prima facie haec absurda et operae non digna videri possunt, quoniam nobis Ulixem magis cum Mercurio, furum illo sollerte magistro, conferre placet⁷. Sed hic Apollo tamen hymno Homérico a poeta depictus illius dei nitentis (i.e. Phoebi, quem poetae cum Sole saepe miscuerunt) habitum adhuc non assumpsit neque clementior visus⁸. Melioribus nunc vocabulis egentes „ultorem vagum” eum vocemus. Uterque (sc. Ulixes et ille) propterea in mittendis sagittis excellens. His duobus signis conspectis versus hymni HomERICI *in Apollinem* scrutans exponere conabor poetam Cynaethum specimen Ulixis occultare potuisse.

Similitudo quaedam inter hymni nostri proëmium et *Odyseam* iam a Martino West, illo doctore fortissimo, animadversa est⁹. Simulac incola novus Olympum intravit, dii ceteri (Iove et Latona exceptis) a sedibus surgunt (v. 3 sq.: καὶ ῥά τ' ἀναΐσσοουσιν ἐπὶ σχεδὸν ἐρχομένοιοι | πάντες ἀφ' ἐδράων, ὅτε φαΐδιμα τόξα τιταΐνει). Itemque proci, cum Ulixes Antinoum, ex iis unum, interfecit (*Od.* 22.23: ἐκ δὲ θρόνων ἀνόρουσαν ὀριυθέντες κατὰ δῶμα, κτλ.).

Plura ceterum de versibus 167 sq. nobis disserenda sunt. Poeta enim minore quodam „in virgines” hymno intus iniecto¹⁰ a Deliadibus quaerit, ut, cum hospes aliquis multa passus (*kseinos talapeirios*) in insulam venturus sit, de eo quoque meminerint¹¹. Haec sunt verba ad rem attinentia (*h. Ap.* 166 sq.): [...] ἐμειο δὲ καὶ μετόπισθε | μνήσασθ' ὀππότε κέν τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων | ἐνθάδ' ἀνείρηται ξεῖνος ταλαπεΐριος ἐλθών· Carminibus Graecorum epicis Homeri aetate cantatis epitheton quod est *ταλαπεΐριος* tantum Ulixi inhaesit, ut aliis paene exclusum esset¹². Libro sexto eo adiectivo usa Nausicaa Ulixem alloquitur (v. 193: ω-ν ἐπέοιχ' ἰκέτην ταλαπεΐριον ἀντιάσαντα) = 14.511 [hic eadem verba Eumaeus facit]¹³. Huius modi expressio porro verbatim paene duobus locis recurrit. Primum, cum in Phaeacum insula Ulixes a Minerva petivit, ut ei viam demonstraret (v. 7.24: καὶ γὰρ ἐγὼ ξεῖνος ταλαπεΐριος ἐνθάδ' ἰκάνω [...]), et iterum, cum

⁶ Similia studia de aliis auctoribus recentiora: H. Van Trees, *Poetic Memory. Allusion in the Poetry of Callimachus and the Metamorphoses of Ovid*, Leiden and Boston 2004; N. Lane, „Some Illusive Puns in Theocritus, *Idyll* 18 Gow,” *QUCC*, NS, 83 (2) 2006, 23 – 26.

⁷ Mercurium etenim proavum eius fuisse – patrem Autolyti, patris Anticleae, persaepe audimus, vid. e.g. *Od.* 11. 85, 19.392 – 412; [Hes.] Hes. fr. 64.15 sq. M–W = P.Oxy 2500. Textus Homeri et hymnorum secundum editiones has collatus: Homeri *Odysea*, ed. P. von der Mühl, Basel³1962: *The Homeric Hymns*, edd. T. W. Allen, W. R. Halliday, E. E. Sikes, Oxford²1936.

⁸ Cf. M. Chappell, „The Homeric Hymn...” p. 76 sq.

⁹ Vid. M. L. West, „Cynaethus’ Hymn to Apollo,” *CQ*, NS, 25 (2) 1975, 161 – 170 [p. 163]: „What is Apollo thinking of, coming into the company of the gods with his bow at the ready, as if he were Odysseus and they the suitors?”

¹⁰ Vid. C. Calame, „Variations énonciatives...,” l. c.

¹¹ Cf. Verg. *Aen.* 3.628 Mynors: [...] *nec talia passus Ulixes*.

¹² Semel id Piraeum. Telemachi amicum quendam, ornat (*Od.* 17.84).

¹³ Cf. Eust. *Ad Hom. Od.* 6.193 (vol. I, p. 248 Stallbaum); Schol. B *Od.* 14.511 Dindorf.

Euryclea eo adhuc non recognito multos illuc fessos peregrinantes ad id tempus venisse dixit (*Od.* 19.379: πολλοὶ δὴ ξεῖνοι ταλαπεῖριοι ἐνθάδ' ἴκοντο()). Poetam Cynaethum ergo eo ipso epitheto ulla sine causa usum mirum sit. In his arguendis auctorem sua ipsius tempora enarrare censere possumus.

Ex alia quidem parte in totius hymni textum spectantes vim quandam argumentorum pro allusione inventa dicentium monstrare haud nequimus. Compositio iuncta enim hoc in carmine ab Iohanne D. Niles conspecta et in articulo quod supra diximus (n. 4) depicta, paucis mutatis, ex iis constat:

A. Proëmium

b₁ Congregatio deorum

B. b₂ *Apostrophe* ad Latonam

b₃ Quaesitum

b₄ Responsum

C. Enumeratio terrae specierum

D. FABULA DE APOLLINE NATO

C. Enumeratio terrae specierum

b₁ Ludi Ionorum

b₂ *Apostrophe* ad virgines

B. b₃ Quaesitum

b₄ Responsum

A. Peroratio

Signa „AB” – „BA” ad Ulixem in utraque parte (medio mytho) referentia assumamus. Prima poeta per Apollinis in aulam introitum inter proëmium (A) et deorum congregationem (b₁) positum, altera per adventum eius „qui multa passus est” inter virginum exhortationem (b₂) et quaesitum (b₃) eum significat. Ipsa compositio iuncta certe speciem suam meliorem exigeret, si altera parte rerum ordo propter „B” inversus esset (b₄ – b₁). Quae cum ita sint tamen satis ea facilis aspectu mihi videtur. Nostrum „iugum Ulixis”, quod primum ante elementa „b₁ + b₂”, deinde post ea consistit, aptissime totam in operis structuram irrepsit.

Nempe collectio eorum, quae ad fabulam, sermonem formamque Deliae partis hymni spectant, ne longius Ulixis persona abscondatur id, quod hoc studio agitur, non omnino, ut spero, temerarium esse efficit.